

صبر و استقامت به چه معناست و چرا صبر شرط همراهی با امام معصوم است؟

Mentazer Mentazer

صبر و استقامت شرط رسیدن به مقام انسانی

در مقالات قبلی دربارهٔ دو فضیلت مهم اخلاقی یعنی توجه به کرامت انسانی و حفظ روحیهٔ آزادگی با الهام از نهضت عاشورا و سیرهٔ امام حسین (علیه‌السلام) صحبت کردیم؛ در این مقاله به فضیلت دیگری می‌پردازیم که از مهم‌ترین لوازم تکامل و شرط همراهی با امام و متخصص معصوم در تمام زمان‌ها و مکان‌هاست و آن چیزی نیست به جز «صبر و استقامت در مقاطع مختلف زندگی». اما صبر به چه معناست؟

مسیر رسیدن به موفقیت همواره با مشقت و سختی همراه است و این یکی از رموز آفرینش و از مهم‌ترین قوانین ریاضی حاکم بر خلقت است. اگر کسی صبر و استقامت نداشته باشد و نتواند در دل بحران‌ها آرامش خود را حفظ کند، بدون شک از رشد و تکامل باز می‌ماند و تمام عمر در یک نقطه در جا می‌زند.

صبر و استقامت در برابر ناملایمات سخت است، اما لذت فراوانی دارد؛ چون عزت نفس ما را تقویت می‌کند و به ما احساس قدرت و صلابت می‌دهد؛ در نقطهٔ مقابل بی‌تابی و بی‌قراری، اگرچه هیجانات درونی را تخلیه می‌کند، اما در نهایت احساس ناتوانی و عجز را به همراه دارد. ما برای تبدیل شدن به یک آدم صبور باید دائماً این موضوع را به خودمان تلقین کنیم، در موقعیت‌های مختلف عملکردمان را بسنجیم و به مرور نقاط ضعف‌مان را برطرف کنیم؛ اما پیش از همهٔ این‌ها باید ابتدا ریشهٔ بی‌تابی‌ها و بی‌صبری‌هایمان را پیدا کنیم؛ چون درمان مشکلات روحی و اخلاقی اگر به صورت ریشه‌ای و بنیادی نباشد، همان بیماری‌ها پس از مدتی دوباره ظهور خواهند کرد.

Mentazer Mentazer

آیا صبر و استقامت به معنای «تحمل» است؟

عده‌ای گمان می‌کنند صبر کردن، به معنای دست کشیدن از تلاش و بی‌تفاوتی و خون‌سردی در موقعیت‌های دشوار است؛ اما این تصور کاملاً اشتباه است. صبر یک مفهوم «محرک» است نه یک مفهوم «منفعل» و معنای آن تحمل مشکلات نیست، بلکه غالب شدن بر مشکلات و عبور کردن از آن‌هاست.

شاید بهترین مثال برای درک مفهوم صبر، کوه‌نوردی باشد که به سمت قلّه کوه در حرکت است؛ کوه‌نورد برای صعود به نوک قلّه به موانع و سختی‌های فراوانی در مسیر برخورد می‌کند، اما از حرکت دست نمی‌کشد، متوقف نمی‌شود و به عقب هم برنمی‌گردد؛ استقامت و پایداری به خرج می‌دهد و خستگی‌ها را به جان می‌خرد تا زمانی که به هدفش برسد؛ صبر چنین مفهومی دارد. واژه‌هایی مثل «تحمل» و «شکیبایی» نمی‌توانند، مفاهیم بلندی که در واژه «صبر» نهفته است را برسانند؛ در نتیجه بهترین معادل‌ها و مترادف‌ها برای این واژه پایداری، استقامت و پرهیز از عقب‌گرد است.

بعد از دانستن مفهوم صبر حالا باید ببینیم، کدام نقطه ضعف در وجود ما جلوی صبور بودن مان را می‌گیرد؟

علت اصلی بی‌صبری‌ها و کم‌طاقتی‌های ما چیست؟

صبر و استقامت نتیجه خودشناسی و معرفت نفس است و همه بی‌صبری‌ها و بی‌حوصلگی‌های ما به نشناختن خودمان برمی‌گردد؛ اما منظور از خودشناسی چیست؟

ما انسان‌ها دو بُعد اصلی در وجودمان داریم؛ بُعد طبیعی و بُعد فطری. بعد طبیعی ما همان بخش مادی، بدنی و زمینی ماست، که به وسیله آن با جهان ماده ارتباط برقرار می‌کنیم، می‌خوریم، می‌خوابیم، تشکیل خانواده می‌دهیم، روابط اجتماعی داریم و... بعد فطری ما همان روح و نفخه الهی است، که خداوند در وجودمان به ودیعه گذاشته و حیات بخش مادی و حیوانی ما

را تأمین می‌کند. روح یا نفس ما بعد جاودانه وجود ماست، که تا مدتی مقرر همراه بدن است و سپس در هنگام مرگ بدن را رها می‌کند و به مبدأ و وطن اصلی‌اش نزد خداوند برمی‌گردد.

با توجه به فناپذیر بودن بدن و جاودانه بودن روح و قلب حفظ سلامت و تغذیه بعد انسانی بسیار مهم‌تر از بعد مادی و بدنی است. خداوند نیز تمام دستورات دین را با هدف تأمین آزادی نفس و خروج ما از زیر فشارهای بخش حیوانی طراحی کرده است؛ اما از آن‌جا که بسیاری از ما با بعد انسانی و جاودانه وجودمان انس و رفاقتی نداریم و تنها با لذت‌های بخش حیوانی خو گرفته ایم، احکام و دستورات دین را جبری ظالمانه می‌دانیم، که جلوی رهایی و آزادی ما را می‌گیرد؛ در نتیجه صبر و حوصله کافی برای رسیدگی به نیازهای فطری‌مان را نداریم؛ نه می‌توانیم طاعت خدا را به درستی به‌جا بیاوریم، نه توان صبر و استقامت در برابر معصیت‌ها را داریم و نه هنگام بروز مصیبت می‌توانیم آرامش و وقار خود را حفظ کنیم.

بی‌صبری و کم‌طاقتی نوعی اختلال است که مانند تمام اختلالات نیاز به درمان دارد. مهم‌ترین راه درمان بی‌صبری همان است که گفتیم؛ یعنی در اولویت قرار دادن نیازهای بخش فطری و محدود کردن آزادی‌های حیوانی به قدر نیاز. اما راه‌های دیگری هم برای کنترل این اختلال و تقویت صبر و استقامت وجود دارد، که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌کنیم.

راه‌های غلبه بر بی‌صبری

همه سختی‌هایی که در دنیا جلوی راه ما قرار می‌گیرند، از کوچک‌ترین آن‌ها تا بزرگ‌ترین‌شان ما را رشد می‌دهند و روح‌مان را وسعت می‌بخشند، ما به اندازه وسعت روح‌مان است که در جهان آخرت پاداش خواهیم داشت. در دستگاه خلقت همه چیز حساب و کتاب دارد و هیچ رنج یا تلاشی نیست که گم شود، یا نادیده گرفته شود. فکر کردن به این موضوع یکی از راه‌های غلبه بر بی‌صبری است و قدرت تاب‌آوری، صبر و استقامت ما را در برابر سختی‌ها افزایش می‌دهد.

راه دیگر غلبه بر بی‌صبری تفکر درباره ناپایداری دنیاست. ذات این دنیا سیال و در حرکت است؛ نه هیچ لذتی در آن پایدار می‌ماند و نه هیچ غم و غصه‌ای برای همیشه ماندگار است. همه ما در گذشته شادمانی‌هایی را تجربه کرده‌ایم که عمرشان محدود بوده و پس از مدتی بی‌اثر شده‌اند. غم‌ها و فشارهایی نیز از جوانب مختلف به ما تحمیل شده که شاید در برهه‌ای از زمان زندگی مان را مختل کرده باشند، اما اکنون تمام شده‌اند و شاید فراموش شده باشند. ما از خدائیم و در نهایت به آغوش او برمی‌گردیم. این رنج‌ها عظیم‌ترین سرمایه‌های ما برای ساختن قلبی آرام و شاد هستند.

اگر از اوهام و خیالات منفی خود بیرون بیاییم و با یک جهان‌بینی توحیدی، به حقیقت هستی و ماجرای خلقت نگاه کنیم، رنج‌ها نه تنها ما را از پا نمی‌اندازند بلکه پایداری و استقامت ما را به طرز شگفت‌انگیزی افزایش می‌دهند؛ یکی از دلایل ماندگاری واقعه عاشورا نیز همین است.

حادثه عاشورا روایت‌گر صبر و استقامت مردان و زنانی است، که در اوج ناملایمات و هجوم بلاها ذره‌ای لب به شکایت باز نکردند و از هدف مقدس خود عقب‌نشینی نکردند؛ این حادثه برای ما که آرزومند همراهی و هم‌نشینی با اهل بیت (علیهم‌السلام) هستیم یک پیام مهم دارد: «صبر و استقامت شرط همراهی با امام است.»

صبر شرط همراهی و هم‌نشینی با اهل بیت (علیهم‌السلام)

امام حسین (علیه‌السلام) در مسیر حرکت خود به سوی کربلا یک خطابه عمومی بسیار مهم دارند، که فرمولی کلیدی را در آن بیان می‌کنند. ایشان خطاب به همراهان‌شان می‌فرمایند: «ای مردم! هرکس از شما در برابر تیزی شمشیر و زخم نیزه‌ها صبور است با ما بماند، در غیر این صورت از ما جدا شود و برگردد.»^۱ مخاطب این پیام در ظاهر همراهان امام (علیه‌السلام) هستند؛ اما در واقع این پیامی برای همه مسلمانان جهان در تمام دوران‌هاست.

فرهنگ جامع سخنان امام حسین (علیه‌السلام)، 391، ح 1305

در یکی از فرازهای زیارت عاشورا ما همراهی و معیت با امام حسین (علیه‌السلام) را در دنیا و آخرت از خداوند طلب می‌کنیم^۲ و در ادامه عرض می‌کنیم که من همان مقام محمود و پسندیده‌ای را که شما نزد خدا دارید، می‌خواهم؛^۳ شرط رسیدن به هر دوی این مقام‌ها یعنی همراهی با امام در دنیا و هم‌نشینی با ایشان در آخرت، برخورداری از روحیه صبر و استقامت است. ما نمی‌توانیم بگوییم من حوصله پیروی از سبک زندگی اهل بیت (علیهم‌السلام) را ندارم، اما دوست دارم در بهشت همراه و هم‌نشین آنها باشم؛ این آرزوی محال است و چنین چیزی در عمل ممکن نیست. اهل بیت (علیهم‌السلام) دارای بالاترین مقام نزد خداوند هستند؛ اگر ما نیز چنین مقامی را از خدا می‌خواهیم، باید اهدافمان را با اهداف آنها و سبک زندگی‌مان را مطابق با زندگی ایشان تنظیم کنیم، تا به مرور به آنها شبیه شده و به مقام همراهی ایشان دست پیدا کنیم.

در مقاله بعدی درباره عنصر وفاداری در نهضت عاشورا و اهمیت این ویژگی در برطرف کردن موانع ظهور صحبت خواهیم کرد. به نظر شما بی‌وفایی کوفیان چه نقشی در شکل‌گیری واقعه عاشورا داشت و چه عبرت‌هایی برای ما در این ماجرا نهفته است؟

---

2 «أَنْ يُجَمِّلَنِي مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ»

3 «وَاسْأَلَهُ أَنْ يُبَلِّغَنِي الْمَقَامَ الْمَحْمُودَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ»